

SALARICH i VERDAGUER, Joaquim

Metge, naturalista i agrònom. Va néixer a Vic el 17 de setembre de 1816 en el si d'una família humil. El 1826 va començar els estudis eclesiàstics al Seminari de Vic, mentre donava lliçons a d'altres seminaristes per tal de costejar-se les despeses de la carrera. Des de ben jove manifestà el seu desig d'ingressar a l'orde mercedari, cosa de la qual es va desdir més endavant, arran dels avalots anticlericals de l'any 1835. El 1837 es va traslladar a Barcelona per iniciar els estudis de medicina. Per sufragar els costos de la carrera donà lliçons de matemàtiques, francès i d'altres disciplines, a més de dedicar-se a dissecar ocells i confeccionar flors de cera, tècniques en les quals es va mostrar molt destre. L'any 1840 va guanyar per oposició una plaça de practicant de l'Hospital Militar de Barcelona. L'any següent obtingué el títol de batxiller en filosofia expedit per la Facultat de Medicina de Barcelona, i el 1844 aconseguí el grau de batxiller en medicina. Aquell

mateix any va abandonar l'Hospital Militar per traslladar-se a Sant Boi de Lluçanès, on exercí de metge. El 1847 assolí la llicenciatura en medicina i traslladà la seva residència a Vic. El 1849 va ser nomenat vocal de la Junta de Sanitat de Vic, institució de la qual va arribar a ser vicepresident. L'any 1853 la Societat Barcelonesa d'Amics del País el va guardonar amb una medalla d'or i el títol de soci honorari pel treball *El censo de Vich*. Arran de la seva actuació durant l'epidèmia de còlera que patí Vic l'any 1854, l'Ajuntament de la ciutat, com a reconeixement, va inserir el seu nom en una làpida commemorativa en el saló de sessions de la casa consistorial. L'any 1855 ingressava com a soci corresponsal a la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona i la Reial Acadèmia de Medicina de la mateixa ciutat li premiava un treball sobre l'epidèmia de còlera de Vic i el nomenava soci corresponsal. En aquest mateix any inicià la seva tasca de corresponsal vigatà del *Diari de Barcelona*. El 1857 l'Acadèmia de Medicina de Barcelona li torna a premiar un treball, aquesta vegada el que dedicà a la higiene dels teixidors, obra que és considerada pels historiadors actuals com a precursora de la medicina del treball a Espanya. Una de les seves principals activitats científiques va ser l'estudi de l'agricultura, d'aquí la nombrosa literatura agronòmica que va arribar a publicar. En aquest sentit, l'obra més reeixida va ser la *Cartilla rústica* (1859), un veritable tractat d'agronomia que va ser guardonat amb la medalla de coure de l'Institut Català Agrícola de Sant Isidre. En aquest treball Salarich descrivia les tècniques més modernes de la pràctica agrícola i ramadera i proposava la seva adopció al nostre país per tal d'adaptar l'agricultura a les noves exigències d'un mercat canviant i cada cop més competitiu. Apostava per un model d'agricultura intensiva en el qual els cereals havien de deixar pas al conreu de plantes farratgeres —per tal de sostenir una ramaderia que havia d'incrementar necessàriament els seus efectius— i nous con-

reus de plantes industrials com fibres tèxtils i espècies tintòries per satisfer la demanda creixent de la indústria. Seguint aquesta mateixa línia, els escrits de Salarich en publicacions com *El Calendari del pagès*, *La Revista de Agricultura* o a la premsa local van tractar de temes innovadors com la introducció de noves espècies vegetals com l'eucaliptus o de noves formes de producció com l'elaboració de seda a partir de les cuques del roure. Una altra faceta de la seva activitat científica va ser la de botànic. La màxima realització d'aquesta seva dedicació científica van ser els inèdits *Apuntes para escribir la flora de la Plana de Vich*. Segons el mateix Salarich, el motiu que l'havia conduït a la realització d'aquest treball era el de dotar la comarca d'una nova eina de coneixement, una obra que estudiés la flora comarcal, com ja s'havia fet amb la història, l'agricultura o les topografies mèdiques. Per a l'elaboració d'aquests *Apuntes* Salarich va fer un extraordinari treball de documentació. Les plantes ressenyades, 957 espècies espontànies i 130 de cultivades, procedien en molt curt nombre de les seves pròpies recol·leccions. La majoria de les referències provenien de cites d'altres botànics i aficionats que havien herboritzat a la comarca amb anterioritat. De la mateixa manera, els preliminars del treball, dedicats a la situació, el clima, la geologia i la composició edàfica de la comarca, es van elaborar amb les dades de treballs previs que Salarich citava explícitament. Així, per exemple, l'estudi del clima el va realitzar a partir de les dades que el metge vigatà Climent Campà* havia recollit i publicat en diversos periòdics locals, o quan es referia a la composició dels sòls ho feia esmentant els resultats de les anàlisis fetes a laboratoris de Vic o Barcelona. Aquest esforç documentatiu es trasllada també a la ressenya de cada exemplar del catàleg. Així al costat del nom de cada planta hi trobem els noms vulgars en castellà i català, la localització, si es tracta d'una espècie rara o comuna i, quan escau, se citen les propietats medicinals de l'exemplar. Tanmateix, aquest treball no va arribar a veure la

llum pública. Atesa la reputació de Salarich i l'experiència que havia tingut amb la publicació d'estudis similars, sembla estrany que una obra del calibre dels *Apuntes* restés inèdita. I és que quan ja tenia molt avançat el treball i estava a punt de publicar-lo, apareixien els *Recuerdos botánicos* de Ramon Masferrer,* un treball amb gran rigor científic i que seguia els canons acadèmics establerts. Salarich era conscient que el seu treball era incomplet i, d'alguna manera, es curava en salut quan en l'advertència preliminar del treball afirmava: «Que este mi trabajo es incompleto, defectuoso y poco meditado en el fondo, y desaliñado, descuidado e incorrecto en la forma, lo sé antes de que la severa crítica lo diga». El 1859 va ser nomenat soci corresponsal de l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Palma de Mallorca. L'any 1860 va participar en la fundació del Círcol Literari de Vich, institució en la qual, amb Francesc Aguilar, creà una Acadèmia de la Llengua Catalana. L'any 1861 participà en la fundació de *El Ausonense*, publicació que dirigí fins a la seva extinció l'any 1863. El 1862 va ser nomenat metge forense del partit de Vic, càrrec que va ocupar fins a l'any 1876. Junt amb Francesc X. Calderó Vila, fundà i dirigí el periòdic vigatà *Eco de la Montaña*, que va sortir fins al 1868. L'any 1871 l'Acadèmia de Medicina de Barcelona li atorgà una Medalla d'Or per una topografia mèdica de la plana de Vic i fou nomenat subdelegat de medicina del partit judicial de Vic. En reconeixement a la seva tasca com a historiador local, l'Ajuntament de la ciutat l'any 1878 el nomenà «cronista de Vic». A causa del deteriorament de la seva salut, l'any 1880 trasllada la seva residència a Caldes d'Estrac, població en la qual va continuar exercint la medicina, i on s'interessà també per la història local. El dia 4 de març de 1884 va morir a Caldes, i el seu cadàver fou traslladat a Vic, on va ser enterrat amb tots els honors. Joaquim Salarich va ser un intel·lectual polifacètic. Al seu exercici professional de la medicina hi va afegir, fruit d'una curiositat innata, una intensa activitat cultural que va abastar altres

campes de la ciència com l'agronomia o la botànica, i que va tenir en les manifestacions literàries o en l'erudició històrica les seves màximes expressions. Va ser un treballador infatigable. Col·laborà amb nombroses publicacions periòdiques i donà a la impremta nombrosos treballs, tant científics, com literaris o històrics, i deixà també nombrosos escrits inèdits.

Bibliografia

La producció bibliogràfica de Joaquim Salarich és molt extensa. Per raons òbvies d'espai només citarem les principals obres i n'exclourem aquelles que, pels seus continguts i la seva transcendència, considerem menors, recollint, això sí, tota la producció científica. De tota manera, remetem el lector interessat a conèixer l'obra completa de Salarich a la consulta de les referències citades en l'apartat de Fonts d'aquest diccionari.

- «El sistema planetario». *Boletín del Guardia Nacional*. Barcelona (1838).
- «Remedio contra la mordedura de la víbora». *La Abeja Médica*. Núm. 7 (1848).
- «Hidrofobia, curación». *La Abeja Médica*. Núm. 10 (1851).
- Prevensions pera la assistència als atacats del cólera-morbo en ausencia de metjes, adaptadas á la comprensió y recursos del poble en general*. Vic: Impremta de Soler Germans, 1854.
- Hospital de coléricos de la ciudad de Vich en el año 1854. Relación nominal de los enfermos que han entrado en dicho establecimiento y resultado que han tenido*. Vic, 1854. [Manuscrit citat per Miquel dels Sants Salarich i Torrents en la seva bio-bibliografia de Joaquim Salarich.]
- Vich: su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias*. Vic: Impremta de Soler Hermanos, 1854. [N' existeix un facsímil de l'any 2005 editat pel *Diari de Vic*.]
- Memoria acerca el Cólera morbo epidémico observado en la Ciudad de Vich, en el año 1854*. Vic, 1855. [Manuscrit conservat a la Biblioteca Arxiu Episcopal de Vic.]
- Censo de Vich: memoria premiada con una medalla de oro y el título de Socio de mérito, segun el programa publicado en 1852 por la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*. Barcelona: Impremta de Joaquin Bosch, 1857.

- «Higiene del Campo». Col·lecció de 20 articles a la *Revista de Agricultura del Instituto de San Isidro*. Tom VI (1857), p. 107, 129, 153, 177, 205, 233, 239, 285 i 313; tom VII (1858), p. 16, 35, 92, 143, 243, 264 i 288; tom VIII (1959), p. 187, 209, i 263, i tom IX (1860), p. 59.
- Higiene del tejedor, ó sean, medios físicos y morales para evitar las enfermedades y procurar el bienestar de los obreros ocupados en hilar y tejer el algodón*. Vic: Impremta y Librería de Soler Hermanos, 1858. [N' existeix un facsímil de 1957.]
- «Consells Higienics». Col·lecció de 10 articles publicats en el *Calendari del Pagès* entre els anys 1858 i 1868.
- Cartilla rústica, o sean, Principios de agricultura práctica: sacados de las obras mas recientes que se han publicado sobre este arte y de las prácticas de algunos países mas adelantados en ella, obra escrita para obstar al premio ofrecido por el Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*. Barcelona: Impremta del Diario de Barcelona á cargo de Francisco Gabañach, 1859.
- Compendio de la historia de Vich*. Vic: Impremta y Librería de Soler Hermanos, 1860.
- Epítome de la Historia de Vich, para uso de las Escuelas de Párvulos de la misma ciudad*. Vic: Impremta y Librería de Soler Hermanos, 1860. [N' existeix un facsímil editat per l'Ajuntament de Vic l'any 1980.]
- Manresa jamás ha sido cabeza de Obispado*. Vic: Impremta y Librería de Soler Hermanos, 1861.
- «Importancia suma de las fundaciones médico-forense». *Revista Médico Forense*. Núm. 12 (1863).
- «Efectos maravillosos del rayo». *Eco de la Montaña*. Núm. 25 i 32 (1863).
- Desgracias de Vich ó breve historia de las que causó la avenida del Meder en la madrugada del día 8 de octubre de 1863*. Vic: Impremta y Librería de Soler Hermanos, 1863. (Amb la col·laboració de Francesc d'Assís Aguilar i Serrat.) [N' existeix un facsímil editat pel *Diari de Vic* l'any 2006.]
- Reducción de las varias medidas superficiales de terreno usadas en todas las provincias de España a la métrico decimal: con arreglo á la ley de 19 de julio de 1849 y á las equivalencias publicadas de real orden*. Vic: Impremta y Librería de Luciano Anglada, 1863.
- Calendari del Principat de Catalunya i Guia de Vich*. Vic: Impremta Anglada, 1965.

«Eucalyptus globulos. Utilidad de este precioso árbol de la Australia para lo que respecta a la higiene y la terapéutica». *Revista de Agricultura del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*. Tom VI (1866), p. 80.

Apuntes o sea Pequeño tratado de la cría del gusano de seda de robe Yama-Maï. Barcelona: Imprenta del Diario de Barcelona, 1867. [N' existeix una altra edició publicada a Vic per Ramon Anglada l'any 1874.]

«Higiene Municipal». Col·lecció de vuit articles a l'*Eco de la Montaña*, núm. 572, 576, 577, 585, 588, 592, 606 i 610 de 1868.

Cuadro demostratiu de la relació que hi ha entre els pesos i mides posats fins ara a la província de Barcelona, i els decimals que han d'usar-se. Vic: Imprenta de Ramon Anglada, 1868.

El Salchichón de Vich. Vic: Imprenta y Librería de Ramón Anglada, 1870.

El medicato español salvo contadas excepciones es eminentemente católico. Vic, 1870.

«Cucas de seda de roure». *El Calendari del Pagès* (1870).

Estudio topográfico médico del Llano de Vich. Vic, 1871. [Manuscrit conservat a l'Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic.]

«La Mestressa». Col·lecció de tretze articles publicats al *Calendari del pagès* entre els anys 1872 i 1884.

«Lo Yama-maï». *La Renaixensa*. Any IV, núm. 21 i 24 (1874).

Flora del Llano de Vich. Vic, 1874 [Manuscrit conservat a l'Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic.]

«Ferrocarril de Vich». *La Renaixensa*. Any V (1875), p. 229.

Ferrocarril del Norte. Guía Cicerone de Barcelona Vich. Vic: Ramon Anglada, 1876.

«Conservación de los cereales». *Diario de Vich*. Núm. 104, 107, 113 i 119 (1877).

«Agricultura». *La Veu del Montserrat*. Any I (1878), p. 18.

«La Phyllosera». *La Veu del Montserrat*. Any I (1878), p. 20.

«Les papallones». *La Veu del Montserrat*. Any I (1878), p. 57

«Aigües industrials». *La Veu del Montserrat*. Any I (1878), p. 80.

«Banys de cera». *La Veu del Montserrat*. Any I (1878), p. 98.

«Alguns efectes maravellosos del llamp». *La Veu del Montserrat*. Any II (1879), p. 113, 116 i 121.

«Sobre els bolets». *La Veu del Montserrat*. Any II (1879), p. 138.

«Calendaris i Almanacs». *La Veu del Montserrat*. Any II (1879), p. 147, 159, 163, 167, 171 i 176.

Apuntes para escribir la Flora de la Plana de Vich. Vic, 1880. [Manuscrit conservat a l'Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic.]

Caldetas: apuntes sobre sus antiguos baños y sus celebradas aguas minerales. Barcelona: Imprenta de J. Sala, 1881.

Efemèrides vigatanes. Vic: Imprenta i Estampa de Ramon Anglada, 1882.

Los Baños de mar y el balneario de Caldetas (Baños Colón): preceptos higiénicos y consejos útiles a los bañistas que concurran e este establecimiento. Barcelona: Tipografía Hispano-Americana, 1882.

Apuntes para la historia de Caldas de Estrach, (vulgo) Caldetas. Barcelona: Imprenta La Renaixença, 1882.

Fonts: 23, 31, 35, 45, 57, 64, 76, 87, 88, 100, 103, 124, 131, 142, 144, 145, 163, 165, 175, 183, 209, 210, 226, 228, 233, 239, 242, 243, 257, 263, 278, 279, 280, 281, 288, 289 i 290.